

Katarzyna Trawińska-Konador

Andrzej Żurawski

Zadanie 4.

Analiza możliwości uznawania na 6 poziomie cząstkowych kwalifikacji zdobywanych na poziomie 5 w placówkach oświatowych w oparciu o KRK i potwierdzone kwalifikacje odpowiadające poziomowi piątemu. Przegląd rozwiązań europejskich.

Wprowadzenie

Jednym z celów wprowadzania ram kwalifikacji, zarówno na poziomie europejskim, jak i poszczególnych krajów członkowskich, jest udrożnianie systemów edukacyjnych. W warunkach dynamicznych zmian w gospodarce i na rynku pracy niezbędne jest takie projektowanie systemów edukacji, by umożliwiały one korzystanie z wielu zróżnicowanych ścieżek kształcenia, jak również możliwie swobodne przepływy pomiędzy alternatywnymi drogami. Ramy kwalifikacji są narzędziem, do którego celów zaliczyć można ułatwianie znajdowania połączeń między różnymi typami kształcenia (por. Calleja 2008).

Szczególną uwagę w tym zakresie warto zwrócić na kwalifikacje, którym przypisano poziom krajowej ramy kwalifikacji odpowiadający piątemu poziomowi Europejskiej Ramy Kwalifikacji (dla uproszczenia dalej nazywane „kwalifikacjami piątego poziomu”). Kwalifikacje te nie występują we wszystkich krajach Unii Europejskich, w niektórych odgrywają marginalną rolę, coraz częściej wskazuje się jednak na ich rosnący potencjał.

Wynika to między innymi z faktu, iż kwalifikacje piątego poziomu stanowią pomost pomiędzy kształceniem zawodowym (VET) a szkolnictwem wyższym. Często zdarza się bowiem, że absolwenci szkół zawodowych nie mają możliwości kontynuowania nauki innej niż przekwalifikowanie się i rozpoczęcie procesu edukacji od początku. W zdecydowanej większości krajów kwalifikacje te mają charakter zawodowy, będący rozwinięciem edukacji zawodowej na poziomie średnim. Z drugiej jednak strony, kwalifikacje piątego poziomu są traktowane, jako wstęp do szkolnictwa wyższego lub – w przypadku kwalifikacji nazywanych kwalifikacjami krótkiego cyklu (*short-cycle higher education*, SCHE) – jako część szkolnictwa wyższego. Ta podwójna natura, przy sprzyjającej legislacji, stwarza unikalną możliwość zwiększania drożności systemu, a w konsekwencji mobilności uczniów i studentów.

Raport Cedefop (2014) podsumowuje, że choć kwalifikacje 5 poziomu stwarzają wiele nowych, atrakcyjnych możliwości dla uczących się, to wciąż istnieje wiele problemów, które nie pozwalają na pełne wykorzystanie ich potencjału:

- a) koncepcja, założenia i cele kwalifikacji ulokowanych na 5. poziomie (głównie w kontekście polityki lifelong learning i lifewide learning) są relatywnie nowe w wielu krajach; z tego względu potencjalni „nabywcy” tego typu kwalifikacji nie zawsze mają pełną jasność jaką wartość posiadają one w odniesieniu do dalszego kształcenia czy szans na rynku pracy;

- b) kwalifikacje piątego poziomu funkcjonują często w „szarej strefie” między kształceniem i szkoleniem zawodowym (VET) a kształceniem na poziomie wyższym; z tego względu instytucjom edukacyjnym oferującym ten typ kwalifikacji niejednokrotnie trudno jest ugruntować swój odpowiedni status i renomę.

Czym są kwalifikacje piątego poziomu?

Dwoistą naturę piątego poziomu kwalifikacji można ukazać poprzez porównanie piątego poziomu ERK z klasyfikacją ISCED. Porównanie to nie jest jednoznaczne z dwóch co najmniej powodów: ISCED i ramy kwalifikacji przyjmują odmienne metody poziomowania (aspekty prawno-instytucjonalne w pierwszym przypadku, porównanie efektów uczenia się w drugim), po drugie, nie wszystkim kwalifikacjom dostępnym w poszczególnych krajach określono poziom ramy kwalifikacji, zaś ISCED zasadniczo ogranicza się do kształcenia formalnego.

Tym niemniej, nawet prowizoryczna próba takiego porównania pokazuje, że kwalifikacje piątego poziomu obejmują co najmniej dwa oddzielne typy kwalifikacji: kwalifikacje kształcenia powyżej średniego, nie będące kształceniem wyższym (*post-secondary, non-tertiary*) oraz kwalifikacje krótkiego cyklu w ramach szkolnictwa wyższego (*Short-cycle higher education, SCHE*) (zob. Kirsh, Beernaert 2011, s. 22).

Te pierwsze określa się jako ISCED 4 i wskazuje się, że są to „programy zwykle zawodowe i końcowe, przygotowujące do wejścia na rynek pracy (UNESCO 2012, s. 43). Do kategorii tej zalicza się w niektórych krajach m.in. kwalifikacje rzemieślnicze, takie jak Master Craftsman.

Te drugie, ISCED 5, to „programy, które są zorientowane na praktykę, specyficzne dla określonego zawodu, ale tworzące również ścieżki do innych programów szkolnictwa wyższego” (zob. UNESCO 2012, s. 48), zwykle nazywa się je programami krótkiego cyklu szkolnictwa wyższego (*short cycle higher education, SCHE*).

W raporcie EURASHE z 2011 roku (Kirsch, Beernaert 2011) dotyczącym krótkich cykli kształcenia wyższego zidentyfikowano ich występowanie w 19 krajach bądź regionach europejskich. Są to: Belgia (zarówno wspólnota flamandzka, jak i walońska, ale już nie niemieckojęzyczna), Cypr, Dania, Francja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Islandia, Luksemburg, Łotwa, Malta, Norwegia, Portugalia, Słowenia, Turcja, Węgry oraz Wielka Brytania (zarówno w angielsko-walijskim systemie, jak i szkockim). Łączna liczba uczniów

w tych programach oszacowana została na 1,7 miliona. Ponadto pewne rozwiązania zbliżone do krótkich cykli stwierdzono w Bułgarii, Liechtensteinie oraz w Czechach, ale tylko w ostatnim z tych krajów rozwiązania te są rozwinięte i opisane na tyle, by mogły być porównywalne z innymi krajami.

Ze względu na fakt, że w większości przypadków kwalifikacje określane jako ISCED 4, mają charakter czysto zawodowy, zwykle nie istnieją dla nich formalne ścieżki przejścia do kwalifikacji szóstego poziomu. Dlatego w opracowaniu tym częściej mowa będzie o programach krótkiego cyklu, choć te drugie również odgrywają w nim istotną rolę.

Kwalifikacje 5 poziomu: Różnorodne ścieżki dojścia do zatrudnienia i dalszego kształcenia.

Owo zróżnicowanie możliwości kształcenia na poziomie piątym stwarza konieczność posługiwania się pewnymi dodatkowymi klasyfikacjami rodzajów kwalifikacji na poziomie piątym. Z punktu widzenia celu tej analizy, jakim jest identyfikacja możliwości uznawania osiągnięć zdobytych w ramach programów piątego stopnia w programach szóstego stopnia, szczególnie użyteczna wydaje się typologia zaproponowana w raporcie Cedefop (2014), dzieląca kwalifikacje według ich głównego zastosowania. Badaniem objęto 15 państw, które do czerwca 2012 roku w ramach procesu referencyjnego odniosły krajowe ramy kwalifikacji do EQF. Kraje objęte badaniem to: Belgia (Flandria), Czechy, Dania, Estonia, Irlandia, Francja, Chorwacja, Łotwa, Litwa, Luksemburg, Malta, Holandia, Austria, Portugalia oraz Wielka Brytania (Anglia, Walia i Irlandia Północna oraz Szkocja). Autorzy raportu podzielili je na cztery kategorie ze względu na różnorodność ścieżek dojścia do zatrudnienia i edukacji. Są to:

- a) kwalifikacje nadawane w ramach edukacji wstępnej;
- b) kwalifikacje służące rozwojowi zawodowemu;
- c) kwalifikacje służące przekwalifikowaniu się;
- d) kwalifikacje wykorzystywane w zróżnicowany sposób.

Patrząc na doświadczenia międzynarodowe opisane w raporcie, kwalifikacje piątego poziomu w bardzo różny sposób umożliwiają ich posiadaczom wejście na rynek pracy i/lub kontynuowanie dalszej nauki w ramach szkolnictwa wyższego. W badaniu CEDEFOP zidentyfikowano w sumie 31 typów kwalifikacji odpowiadających poziomowi 5. Wśród nich 14 jest zorientowanych głównie na uzyskanie zatrudnienia: są to kwalifikacje, które nadawane

są w Czechach, Estonii, EUD w Danii, BM we Francji oraz kwalifikacje mistrzowskie uzyskiwane w ramach rzemiosła w Chorwacji i w Luxemburgu.

Ponadto zidentyfikowano 12 kwalifikacji posiadających charakter hybrydowy, tzn. umożliwiających zarówno wejście na rynek pracy jak i kontynuowanie kształcenia na poziomie 6 (w niektórych przypadkach z możliwością transferu punktów). Są to m.in. kwalifikacje uzyskiwane w ramach zawodowego kształcenia na poziomie wyższym w Belgii (Flandria), DUT we Francji, dyplom pierwszego stopnia kształcenia zawodowego na poziomie wyższym na Łotwie oraz kwalifikacje uzyskiwane po ukończeniu kolegiów zawodowych w Austrii. Ostatnie 8 typów kwalifikacji na 5 poziomie zidentyfikowanych w badaniu to kwalifikacje zorientowane wprost na możliwość kontynuowania kształcenia na poziomie wyższym, tj. na studiach I stopnia ulokowanych na poziomie szóstym. Są to m.in.: certyfikat nadawany w Irlandii (*higher certificate*), AD w Holandii oraz dyplom lub certyfikat kształcenia na poziomie wyższym (*higher education certificate/diploma*) w Wielkiej Brytanii. Niektóre kwalifikacje na piątym poziomie EQF są przewidziane wyłącznie jako przygotowanie do dalszych studiów jak np. *advanced higher certificate* lub *baccalaureate* w Szkocji.

Drożność systemów kwalifikacji

Kwalifikacje odnoszone do 5 poziomu EQF różnią się między sobą zarówno jeśli chodzi o ścieżki kształcenia, w ramach których można je uzyskać, ale także różni je często główny cel w jakim osoba ubiegająca się o daną kwalifikację planuje i ma możliwość ją wykorzystać. Oprócz tej stwierdzonej różnorodności w uzyskiwaniu i funkcjach poszczególnych typów kwalifikacji piątego poziomu, niewątpliwie ich wspólną cechą jest zorientowanie na podnoszenie kompetencji i umiejętności odpowiadającym zapotrzebowaniu rynku pracy i tym samym podnoszącym szansę na zatrudnienie. Ważną funkcją kwalifikacji piątego poziomu uzyskiwanych w ramach tzw. krótkich cykli (SCHE) jest ich rola w budowaniu mostu prowadzącego do uzyskania wykształcenia wyższego, jednakże także w tym przypadku, nabywanie umiejętności powiązanych z rynkiem pracy, wydaje się być celem nadrzędnym (zob. Cedefop 2014). W tym sensie, kwalifikacje piątego poziomu postrzegane są jako samodzielne kwalifikacje zorientowane na uzyskanie specjalistycznych kompetencji zawodowych a możliwość ułatwionego przejścia na poziom kolejny, szósty, jest wartością

dodaną, poprawiającą drożność systemów kwalifikacji, w których ten typ kwalifikacji występuje.

Większość państw łączy cele związane z dostępem do rynku pracy oraz do kształcenia na poziomie wyższym (do studiów na 6 poziomie) w jednym typie kwalifikacji 5 poziomu. Uzyskać je można w Belgii (Flandrii), Danii, Irlandii, Francji, Chorwacji, Holandii, Austrii, Portugalii, w Wielkiej Brytanii i na Malcie. Jednakże, wśród kwalifikacji 5 poziomu wyróżnić można również takie, które przede wszystkim zorientowane są na uzyskanie kompetencji wykorzystywanych na rynku pracy. Ten typ kwalifikacji nadawany jest w Czechach, Danii, Estonii, Francji, Chorwacji, Luksemburgu, na Malcie i w Wielkiej Brytanii. Niektóre z tych kwalifikacji (zorientowanych głównie na rynek pracy) oferuje możliwość wejścia na ścieżkę umożliwiającą dalsze kształcenie na poziomie 6 (Irlandia, Łotwa, Luksemburg) natomiast jeszcze inne, nadawane na Malcie i w Wielkiej Brytanii przewidziane są jedynie jako przygotowanie do dalszych studiów wyższych.

Kwalifikacje 5 poziomu mają szczególny wymiar i znaczenie dla tzw. drożności (*permeability*) systemów kwalifikacji (Cedefop 2012). Drożny system kwalifikacji to taki system, w ramach którego osoba ucząca się może w miarę łatwo przemieszczać się pomiędzy różnymi podsystemami kształcenia oraz pomiędzy różnymi poziomami w ramach tych podsystemów. Drożność systemu edukacji może być rozumiana także szerzej jako potencjał osoby do przechodzenia między jednym a drugim programem kształcenia, między poszczególnymi podsystemami kształcenia czy też pomiędzy różnymi ścieżkami uczenia się. Poprawianie drożności systemu kwalifikacji oznacza w praktyce budowanie mostów między różnymi podsystemami kształcenia i redukcję tzw. ślepych uliczek. Kwestia drożności systemów kwalifikacji szczególnie często podnoszona jest w kontekście możliwości przejścia między kształceniem zawodowym a kształceniem w ramach szkolnictwa wyższego. Z tego względu kwalifikacje 5 poziomu, umożliwiające progresję z poziomu kwalifikacji uzyskanej w ramach kształcenia zawodowego na kolejny poziom w ramach kształcenia wyższego, odgrywają szczególnie istotną rolę. Drożność systemu kwalifikacji można określać biorąc pod uwagę takie czynniki jak ścieżki „awansu”, tzn. przejścia z poziomów kształcenia niższych na wyższe, wymagań wstępnych, systemu przenoszenia punktów oraz uznawania uczenia się wcześniejszego (RPL).

Ogólnie rzecz biorąc, kwalifikacje 5 poziomu umożliwiają różnorodne ścieżki przejścia między sąsiadującymi poziomami: piątym i szóstym. W 15 krajach objętych badaniem, różnice w oferowanych możliwościach progresji między poziomami są bardzo wyraźne. W

Czechach oferowane kwalifikacje zawodowe usytuowane na 5 poziomie nie są zaprojektowane w sposób dający możliwość bezpośredniego czy nawet pośredniego przejścia na poziom wyższy natomiast absolwenci austriackich kolegiów zawodowych (VET college) mają zagwarantowany dostęp do studiów uniwersyteckich. Znacznie bardziej oczywista jest ścieżka przejścia na poziom szósty dla absolwentów krótkich cykli (SCHE) oferowanych w ramach szkolnictwa wyższego np. w Irlandii, Francji, Holandii, Portugalii i Wielkiej Brytanii. W ramach systemu kształcenia formalnego, gdzie kwalifikacje piątego poziomu są bezpośrednio odniesione do programów kształcenia w ramach szkolnictwa wyższego, przejście na ten poziom jest często gwarantowane wraz z uzyskaniem kwalifikacji poziomu piątego.

Typologia przejść między poziomami według raportu EQF Pro

Raport Cedefop (2014, s. 38.) identyfikuje pięć głównych zastosowań kwalifikacji:

- potwierdzają rozwój osobisty i zaangażowanie w naukę;
- świadczą o przygotowaniu do dalszej nauki i zdobyciu wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych w konkretnej dziedzinie;
- stanowią o przygotowaniu do pracy;
- potwierdzają kompetencje zawodowe i/lub przygotowanie praktyczne;
- są wykorzystywane do aktualizowania i kontynuowania rozwoju zawodowego.

Odnosząc powyższą ogólną klasyfikację obszarów wykorzystania kwalifikacji do konkretnej grupy kwalifikacji, tj. tych ułożonych na 5. poziomie, wyróżnić można dwa główne obszary odniesienia: są to kwalifikacje odpowiadające na potrzeby rynku pracy oraz są to kwalifikacje umożliwiające przejście na kolejny poziom kształcenia – poziom szósty.

Idąc tym tropem i skupiając się zgodnie z celem niniejszego opracowania na jednym z wyżej wymienionych dwóch obszarów, tj. na możliwościach kontynuowania kształcenia w oparciu o kwalifikację piątego poziomu, wyróżnić można trzy ścieżki przejścia między poziomem 5 a poziomem 6:

- a) w niektórych krajach (Francja, Słowenia, Wielka Brytania) istnieje bezpośrednie powiązanie instytucjonalne między kształceniem na poziomie 5 i 6. Dzięki temu osoby posiadające kwalifikację poziomu piątego mogą kontynuować naukę na poziomie 6 bez spełniania żadnych dodatkowych warunków;

- b) w innych krajach (Belgia, Niemcy) posiadacze kwalifikacji piątego poziomu mogą podjąć studia na poziomie 6 w oparciu o wyniki tzw. programów przejściowych (transition programmes), które mogą być różnej długości;
- c) w trzeciej grupie państw (jak np. w Polsce) studenci muszą rozpoczynać studia na 6 poziomie od początku, niezależnie od tego jakimi innymi poprzedzającymi kwalifikacjami się legitymują.

Przegląd poszczególnych krajów

Celem uzyskania pełnego obrazu możliwości, jakie przedstawiają kwalifikacje piątego poziomu, autorzy niniejszego opracowania dokonali przeglądu rozwiązań występujących w poszczególnych krajach. Przegląd ten ogranicza się do tych państw, gdzie istnieją jakiegokolwiek procedury bądź nieformalne praktyki uznawania osiągnięć. Włączone do analiz zostały niektóre kraje nie należące do Unii Europejskiej (ale będące członkami Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego), w tym pomijane zwykle w tego typu opracowaniach Turcja oraz Liechtenstein.

Jak pokazano w poprzednich rozdziałach, krótkie cykle to nie jedyna forma kształcenia na piątym poziomie ramy kwalifikacji. W tym przeglądzie odgrywają one dominującą rolę, gdyż ich związki z programami na poziomie szóstym są najbardziej jednoznaczne. W większości krajów tylko dla nich określone zostały specjalne procedury, umożliwiające bezpośrednie przejście. Z tego względu szczególną uwagę warto zwrócić na te kraje, gdzie nie ma typowego krótkiego cyklu, a pomimo to udało się zidentyfikować pewne ścieżki awansu, na przykład na Austrię oraz na Wielką Brytanię.

Poniżej przedstawiamy przegląd możliwości przejścia z kwalifikacji piątego poziomu do kwalifikacji poziomu szóstego w różnych krajach europejskich (nie tylko należących do Unii Europejskiej). Przegląd oparty jest na trzech raportach: Kirsch et al. (2003), Kirsch i Beernaert (2011) oraz Cedefop (2014).

Austria

W Austrii kwalifikacje piątego poziomu nadawane są przez Kolegia Kształcenia Zawodowego. Ich absolwenci otrzymują podwójny dyplom: certyfikat *Reifeprüfung* oraz VET Diploma. Pierwszy z tych dyplomów służy bezpośrednio nadawaniu uprawnień do

kontynuowania nauki na studiach licencjackich bądź ekwiwalentnych, drugi służy uwiarygodnieniu ucznia na lokalnym rynku pracy. Nie ma informacji na temat przenoszenia i uznawania osiągnięć z tego programu na studiach wyższych.

Belgia – wspólnota Flamandzka

Warunkiem przystąpienia do programów kształcenia kończących się tytułem licencjata lub ekwiwalentnym jest uczestnictwo w programach pomostowych. Szczegółowe warunki tego przejścia zależą od konkretnego rodzaju programu, w którym uczestniczyła dana osoba. Istnieją takie programy krótkiego cyklu, po których ukończeniu do uzyskania tytułu licencjata wystarcza przystąpienie do specjalnego, szytego na miarę i krótkiego programu. W pozostałych przypadkach, studenci muszą uczestniczyć w normalnym procesie rekrutacji, ale uzyskują możliwość przepisania części uzyskanych punktów ECTS.

Cypr

Absolwenci krótkich kursów w szkolnictwie wyższym na Cyprze, chcący przystąpić do programów licencjackich muszą uczestniczyć w normalnym procesie rekrutacyjnym. Otrzymują jednak możliwość przepisania części uzyskanych punktów ECTS i w najlepszym wypadku zaliczyć nawet połowę programu studiów (maksymalna liczba określona została na 120 spośród 240 punktów ECTS). W niektórych przypadkach, przy takim zaliczaniu programu brane pod uwagę jest również uzyskane w ramach krótkiego cyklu doświadczenie zawodowe.

Procedura ta przyjmuje inną formę w zależności od statusu prawnego uczelni wyższej: w przypadku uniwersytetów jest to ich autonomiczna decyzja i odpowiedzialność, w przypadku college'ów taka decyzja musi zostać zaaprobowana przez ministra właściwego ds. edukacji.

W kraju nie istnieją żadne kursy pomostowe ułatwiające przejście z poziomu piątego na szósty, co jest jedną z przyczyn, dla których zainteresowanie tym jest bardzo niskie.

Dania

W Danii na piątym poziomie sklasyfikowano dwie kwalifikacje: akademicko-profesjonalną (*Erhvervsakademiuddannelser*) oraz zawodową (*Erhvervuddannelse*). Druga jest typowo przeznaczona do bezpośredniego użytku na rynku pracy i nie przewiduje się żadnej drogi przejścia do akademickich studiów wyższych (choć również nie wyklucza). Pierwsza jest programem, który łączy ścieżkę teoretyczną z praktyczną i – oprócz przygotowania do pracy zawodowej – pozwala na przejście do studiów licencjackich. Czynnikiem ułatwiającym dostęp jest posiadanie potwierdzonego, adekwatnego doświadczenia zawodowego.

Francja

We Francji istnieją co najmniej trzy programy uznawane za kwalifikacje piątego poziomu:), kursy przygotowawcze prowadzone przez szkoły średnie (*classes préparatoires*), dyplom uniwersytetu technicznego (*diplôme universitaire de technologie*, DUT) oraz dyplom wyższego technika (*Sections de Techniciens Supérieurs*, STS). Pierwszy jest typową kwalifikacją pośrednią, której jedynym celem jest ułatwienie dostępu do szkolnictwa wyższego. Dwie pozostałe są samodzielnymi programami, z rozbudowanym komponentem zawodowym. W ich przypadku istnieje specjalna procedura selekcji na podstawie formularza zgłoszeniowego, nie ma natomiast żadnych kursów pomostowych bądź wyrównawczych. Przejście do programów uniwersyteckich uważane jest za łatwe, stąd odsetek studentów korzystających z tej opcji jest bardzo wysoki, w szczególności dotyczy to dyplomu licencjata zawodowego (*licence professionnelle*).

Należy również zwrócić uwagę, że łatwość i będąca jej konsekwencją popularność przejścia z programów kończących się kwalifikacją na poziomie piątym do programów uniwersyteckich kończących się tytułem licencjata we Francji jest niekiedy uważana za jedną z największych wad tego systemu, gdyż podważa to sensowność istnienia osobnego programu.

Węgry

Przejście od kwalifikacji piątego poziomu do kwalifikacji poziomu szóstego na Węgrzech jest uregulowane prawnie. W zależności od programu, możliwe jest uznanie od 30 do 60 punktów ECTS, co odpowiada jednej trzeciej całego programu. Kandydaci na studia licencjackie muszą jednak przejść standardową procedurę rekrutacyjną. Odsetek absolwentów programów krótkiego cyklu, którzy decydują się na kontynuowanie nauki w programach licencjackich

wynosi niecałe 50%. Dla takich studentów przygotowane są specjalne kursy wyrównawcze, ułatwiające przejście.

Islandia

Przejście od programów krótkiego cyklu do programów licencjackich w Islandii nie jest uregulowane prawnie, pozostaje decyzją poszczególnych uczelni. Istnieje możliwość uznania części punktów ECTS zdobytych w programach poziomu piątego, ale liczba ta nie jest określona i jest różna w zależności od rodzaju programu.

Irlandia

W Irlandii przejście od programu piątego do szóstego poziomu ramy kwalifikacji jest uznawane za proste. Przepisy pozwalają na uznanie w programach licencjackich wszystkich punktów ECTS zdobytych w programie krótkiego cyklu, co oznacza aż 120 punktów. Ponadto w procesie tym uznane może zostać także doświadczenie zawodowe.

Łotwa

W przypadku łotewskim istnieją specjalne regulacje prawne, umożliwiające przejście od programów krótkiego cyklu do programów licencjackich. W procesie tym studenci otrzymują możliwość uznania części zdobytych punktów ECTS. Istnieją ponadto kursy pomostowe, mające na celu ułatwienie procesu przejścia, ale nie są one obowiązkowe. Ułatwianiu procesu przejścia służy także możliwość uznawania doświadczenia zawodowego.

Liechtenstein

Jak wspomniano we wstępie, programy oferowane w Księstwie Liechtensteinu, nazywane Programami Dalszej Edukacji, nie są typowymi programami krótkiego cyklu. Tym niemniej, podobnie do nich, pozwalają one na przejście do szkolnictwa wyższego. Istnieją także specjalne kursy wyrównawcze, kierowane jednakże wyłącznie do tych studentów posiadających doświadczenie zawodowe.

Luksemburg

Program krótkiego cyklu w Luksemburgu nosi nazwę certyfikatu wyższego technika (*Brevet de Technicien Supérieur*, BTS). Absolwenci tego programu dostają możliwość aplikowania na programy licencjackiego na Uniwersytecie Luksemburskim. Przy pozytywnym rozpatrzeniu aplikacji istnieje możliwość rozpoczęcia studiów od razu na trzecim roku, choć zależy od dziedziny studiów. Dyplom BTS umożliwia również studia na niektórych uniwersytetach francuskich.

Malta

Na Malcie istnieje możliwość przejścia na studia licencjackie dla absolwentów programów krótkiego cyklu. Mają oni prawo do uznania części zdobytych punktów ECTS, w stopniu zależnym od programu. Posiadacze kwalifikacji VET Higher Diploma mogą zostać automatycznie umieszczeni na drugim bądź trzecim roku studiów. Istnieją również nieobowiązkowe kursy pomostowe bądź wyrównawcze. Większość absolwentów nie korzysta z możliwości przejścia do studiów licencjackich.

Holandia

W Holandii programy dwuletnie programy krótkiego cyklu (*Ad*) stanowią część wyższych studiów zawodowych (*hoger beroepsonderwijs*). Dla studentów pragnących kontynuować naukę (stanowiących większość), przejście odbywa się w sposób automatyczny. Tym samym, cały program, wynoszący 120 punktów ECTS może być zaliczony na poczet 240 punktów, które składają się na dyplom licencjacki. Ww. automatyzm powoduje, że nie ma potrzeby istnienia żadnych dodatkowych programów pomostowych.

Norwegia

Program krótkiego cyklu w Norwegii (Norwegian University College Candidate Degree) jest oficjalnie częścią szkolnictwa wyższego. Tym samym, prawo o szkolnictwie wyższym określa szczegółowe warunki przejścia do innych programów i uznawania zdobytych osiągnięć. Absolwenci programu dostają możliwość transferu wszystkich zdobytych 120 punktów ECTS, które automatycznie zostają zaliczone w poczet programu licencjackiego. W przypadku większości programów i dziedzin jest to równoznaczne z zaliczeniem pierwszych dwóch lat studiów.

Portugalia

W Portugalii na piątym poziomie ramy kwalifikacji umiejscowione są specjalistyczne kursy technologiczne (CET). Dla absolwentów tych kursów istnieje możliwość przejścia do studiów wyższych, także z pominięciem standardowej procedury rekrutacyjnej. Każda uczelnia rezerwuje określoną liczbę miejsc na rekrutację w trybie specjalnym, między innymi dla ww. absolwentów. Nie ma informacji na temat uznawania osiągnięć zdobytych w ramach kursów CET.

Słowenia

W Słowenii tryb i warunki uznawania osiągnięć są ustalane autonomicznie przez poszczególne uczelnie. Teoretycznie, absolwenci programów krótkiego cyklu, mają prawo do przepisania 60 punktów ECTS. Jednakże, bardzo często te punkty ECTS nie są przez uczelnie rozpoznawane, a absolwenci krótkich cykli muszą rozpoczynać studia licencjackie od pierwszego roku, wskutek czego, popularność takich przejść jest niska. Na niską popularność wpływa również brak jakichkolwiek programów pomostowych bądź wyrównawczych.

Hiszpania

W Hiszpanii za program krótkiego cyklu uznawany jest dyplom wyższy techniczny (*Tecnico superior*). Absolwenci tego programu są uprawnieni do bezpośredniego wejścia do programów licencjackich, często z pominięciem standardowych procedur rekrutacyjnych (np. zwolnienie z egzaminów wstępnych). Są oni również uprawnieni do przepisania części punktów ECTS (maksymalnie 60).

Odsetek studentów korzystających z tej możliwości szacuje się na 30%.

Szwajcaria

W Szwajcarii za kwalifikację piątego poziomu uznany został dyplom federalny PET, aczkolwiek jego status jest dosyć niejasny. W szczególności pada stwierdzenie, jakoby te dyplomy mogły być nadawane na poziomach 5-8. Z tego też względu przejścia między poszczególnymi poziomami powinny odbywać się automatycznie.

Turcja

W Turcji istnieją oddzielne regulacje prawne w zakresie uznawania osiągnięć zdobytych w programach krótkiego cyklu. Dla absolwentów tych kursów istnieje specjalna ścieżka dojścia do dyplomu licencjata: mogą oni pominąć standardowy proces rekrutacyjny, poprzez przystąpienie do pionowego egzaminu. Mają oni również możliwość uznania części punktów ECTS (od 60 do 120), pod warunkiem przystąpienia do rocznego programu pomostowego. Po jego ukończeniu, są automatycznie umieszczani na trzecim roku studiów.

Przejścia takie nie są popularne wśród uczniów.

Wielka Brytania (oprócz Szkocji)

W Wielkiej Brytanii szczegółowe regulacje dotyczące kwalifikacji na poziomie piątym ustalane na poziomie regionalnym i nieznacznie różnią się w Anglii, Walii, Irlandii Północnej oraz Szkocji. W pierwszych trzech krajach różnice te są nieistotne z punktu widzenia opracowań porównawczych i zwykle traktowane są łącznie, w Szkocji z kolei różnice są na tyle zauważalne, że została ona opisana w oddzielnym podrozdziale.

W kraju tym istnieją co najmniej trzy typy dyplomów na poziomie piątym ramy kwalifikacji: *Diploma of Higher Education* (DipHE), *Foundation Degree*, *Higher National Certificate* (HNC) oraz *Higher National Diploma* (HND). Pierwsze dwa mają charakter bardziej ogólny i traktowane są raczej jako kwalifikacje przejściowe między szkolnictwem średnim a wyższym, dwie pozostałe są nastawione na kształcenie umiejętności niezbędnych w określonym zawodzie. Różnica między kwalifikacjami HNC i HND polega na objętości tych kwalifikacji – HNC jest zasadniczo programem jednorocznym, podczas gdy HND dwuletnim, różnica ta znajduje swoje odzwierciedlenie w przypisanym im poziomem angielskiej ramy kwalifikacji: odpowiednio 4 i 5, co istotne oba te poziomy zostały odniesione do poziomu 5 ERK.

Przejście od tych kwalifikacji do programów szóstego poziomu (licencjackich) jest uznawane za proste i automatyczne, istnieją także nieobowiązkowe programy pomostowe. Dla studentów w programie HND istnieje możliwość dołączenia do programu „rozszerzonego dyplomu”, który po rocznej nauce kończy się tytułem licencjata.

Odsetek kontynuujących naukę jest wysoki.

Szkocja

W Szkocji istnieją podobne dyplomy, co w reszcie Zjednoczonego Królestwa, jednak pewne elementy systemu są różne. W szczególności, Szkocka Rama Kwalifikacji (Scottish Credit and Qualifications Framework, SCQF), ma 12 poziomów w odróżnieniu od dziewięciopoziomowej ramy angielskiej, zaś ścieżki przejścia pomiędzy poszczególnymi programami wydają się drożniejsze.

Pomimo iż nie istnieją specjalne przepisy prawne w tym zakresie, kontynuacja nauki po uzyskaniu tytułów HNC bądź HND jest łatwa i niemal automatyczna. Choć – wobec braku legislacji – decyzja o takich przejściach należy do uczelni wyższych, to przyjmuje się w większości przypadków, że absolwenci programu HNC zaczynają studia od drugiego roku, zaś absolwenci programu HND od trzeciego. Przy tego rodzaju przejściach czasami uwzględnia się uczestnictwo w programach pomostowych bądź posiadanie adekwatnego doświadczenia zawodowego, lecz nie jest to reguła.

Podsumowanie

Możliwości kształcenia na poziomie piątym w krajach europejskich są bardzo różnorodne. Występują zarówno programy ściśle zintegrowane ze szkolnictwem wyższym (np. SCHE w Holandii), jak i takie, które mają ściśle zawodowy cel zorientowany na ułatwienie zatrudnienia. Różnice te wpływają na różnorodność możliwości uznawania osiągnięć z poziomu piątego na poziomie szóstym: najczęściej jest to możliwość przepisania części punktów ECTS ułatwienia w procesie rekrutacyjnym lub możliwość automatycznego rozpoczęcia studiów od drugiego bądź trzeciego roku.

Wszystkie te możliwości pokazują, że kwalifikacje piątego poziomu otwierają uczącym się wiele różnych ścieżek kształcenia. Tym samym, mogą i powinny służyć jako kluczowy element zwiększania drożności systemów edukacyjnych.

Bibliografia:

Calleja J. (2007), *Linking VET and higher education: is the EQF contributing to this issue?*, European Journal of Vocational Training, 2007/3-2008/1, Vol. 43/43, s. 156-166

Cedefop (2014), *Qualifications at level 5: progressing in a career or to higher education*, Luxembourg: Publications Office of the European Union

Cedefop (2012), *Permeable education and training systems: reducing barriers and increasing opportunity*, Briefing Note, November 2012, ISSN 1831-2411

EUCEN (2010), *Footsteps and pathways for the lifelong learner. EQF PRO Project Final Report*

Kirsch, M., Beernaert, Y. (2011), *Short Cycle Higher Education in Europe Level 5: Missing Link*, EURASHE, ISBN 9789081686709

Kirsch, M., Beernaert, Y., Nørgaard, S. (2003), *Tertiary short cycle education in Europe. A comparative study*, EURASHE

UNESCO (2012), *International Standard Classification of Education ISCED 2011*, ISBN 978-92-9189-123-8